

Geszti Lajos: Az oktatófilmek módszeres felhasználásáról, Budapest, 1939.

Magyarországon a filmmel való oktatás rendszeresen történik. Hazánkban kívüli alig 2—3 állam van, mely felismerve a szemléltetés legujabb módjának rendkívüli jelentőségét központilag szervezte volna meg azt. Az Oktatófilm Kirendeltség szinte mintaszerűen szervezte meg a filmek előállítását, beszerzését, elosztását. Csak így érhetjük el, hogy a magyar iskolák közel 250 film közül választhatnak (hetenként 2-3 filmet mutatnak be intézetenként.), amelynek tekintélyes része honi eszközökkel készült, amelyeknek szöveggönyvét nevelők készítették. Csekély anyagi eszközökkel — a tanulók befizette évi 3 pengő filmdíjjal — valósult meg ez a pompás intézmény.

Iskoláinkban nagyon kedvelt tanítási segédeszköz lett, a film mint azt a statisztikai kimutatások bizonyítják. Ezért szükségessé vált, hogy módszeres felhasználásra bővebb útmutatást kapjanak a tanárok. *Geszti Lajos* az Oktatófilm Kirendeltség megszervezője és igazgatója szakavatott kézzel foglalja össze saját és mások tapasztalatait. Művében az oktatófilm elméleti fogalmából indul ki; az oktatófilm módszeresen elrendezett képanyag, melynek a mozgás sajátos jellemvonása. Ebből adódik a filmet bemutató tanár feladata. Kötelessége a filmes órákra való előkészülés, a film elhelyezése a tanteremben, előszóval való bekapcsolódás a film pergetése közben, ami által tanítványait pontos megfigyelésre és bíráló nézésre neveli. A bemutatás után feltétlen szükséges a film megbeszélése és a tapasztalt feljegyzése a naplófüzetbe. Megemlékezik még a szerző a filmek felhasználásáról a nyelvi oktatásban. Szerintem különbséget kell tenni az élő- és holtnyelvek tanítása közt: én az élőnyelvek oktatásában a filmet nemcsak pusztán az idegen föld *külső* megismeretése céljából mutattam be. A látottak *egy részét* a könyv anyagát képekben mutatták be. Így pl. *Lux-Theisz* olvasókönyvének Hamburg c. olvasmányával kapcsolatban bemutattam A hamburgi kikötő c. (elég rossz) oktatófilmet. Másrészt a filmen látottak képezték a következő órákon a beszédgyakorlatok tárgyát, majd dolgozatot is írtunk a film alapján. Ezzel szemben a klasszikus nyelvi órákon a film csupán helyek és tárgyak bemutatására szolgál. *Geszti Lajos* ellenzi a hangos filmek bevezetését az iskolai oktatásban, Ebben a tekintetben már az az aggodalom jogosult, hogy beszéd, ill. zenével kísért film bemutatása esetén a tanulók figyelme még fog ozslani.

Geszti Lajos világosan tárja eléink a filmoktatással kapcsolatos elvi és módszeres kérdéseket. Minden oldalról megvilágítja a felmerült problémákat, példákkal bizonyít, tanácsokat ad, így hasznos útmutatója a filmmel dolgozó tanítósnak.

Erdődi József dr.

Vicsay Lajos: Történelmi Olvasókönyv. (A magyar történelem tanításához.) 2 kötet, 548 oldal, 1940. Szeged.

Erdősen problémátikus, vajjon a történelem-tanításban alkalmazható-e a szemléltetés. Dékány István (A történelmi kultúra útja, 1936.) meggyőzően fejtette ki, hogy a mult már természeténél fogva kisiklott kezeink közül: úgy ahogy egykor lejátszódott, már vissza nem hozható, szemléletre oda nem állítható. A történelem-tanításban emlegetett szemléltető eszközök (képek, emléktárgyak stb.) voltaképpen csak emlekeztetők vagy kegyelet ébresztők, de semmiképpen sem szolgálják a mult szemléltetését. Szemléletet kelthetnének a filmek, ha egyáltalán lehetséges volna a jelentős történelmi mozzanatok mesterkéltés, beállítottság nélkül filmre venni.

A történelem-tanár a szemléltetés helyett inkább a képzeletre igyekszik hatni; a képzelet megindításával, rekonstruáló erejével éri el azt, amit a szemléltetés a természettudományokban: az *élménykeltést*. Mondanom sem kell, hogy az *élménykeltés*

főeszköze a tanár művészi előadása. Két igen fontos segédeszköz egészíti ki azonban az előadást: a történelmi forrásmunkák olvastatása és a történelmi regények és drámák szemelvényekben való bemutatása.

Már a forrásmunkák (természetesen gondos szemelvényekre gondolok) eleven- séget, színt visznek a tanuló korszemléletébe, tükrözik a korszellemet, egyszóval *életközelséget* nyújtanak s így az élményszerűséget nagyban segítik. A történelmi re- gények és drámák még ennél is többet jelentenek. A művészet csodálatos megeleve- nítő erejét állítják a történelmi élménykeltés szolgálatába. A művész teremtő képze- lete elénkvarázsolja a letűnt korok nyüzsgő életét, a történelem nagy hősei szinte kilépnek sírjukból és mintegy szemünk előtt vívják meg bátor harcukat a közösség érdekében. A nagy egyéniségeknek micsoda szuggesztív ereje árad egyik-másik tör- ténelmi regényből!

De ahogy a történelmi forrás-szemelvényeknél nagyon vigyáznunk kell a ki- válogatásra: pártszenvédélytől elvakult vagy szűk látókörű szerzők művei nem szol- gálják a helyes élménykeltést, éppúgy tehetségtelen, felületes vagy tendenciózus re- gényírók olvastatása is csak zavart, helytelen történet-szemléletet és torz hős-élményt keltenének.

A történelem-tanárnak nagyban segítségére vannak az olyan szemelvény-gyűj- temények, amelyek már a gondos kiválogatás fáradságos munkáját elvégezték. A ma- gyar történelemtanítás — sajnos — ilyen kiadásokban nagyon is szűkülökdi. A Mika. Sándor féle Történelmi Olvasókönyvek értékes forrásgyűjteménye óta (ma már nem kapható) alig történt erre kísérlet. Szépirodalmi szemelvény-kiadásról pedig eddig nem tudok.

A fentiek után igazán őszinte örömmel kell fogadnunk Vicsay Lajos úttörő munkáját, amely csak a napokban hagyta el a sajtót Történelmi Olvasókönyv cim- mel. Vicsay két vastos kötetben több mint ötven szerző műveiből válogatta össze szemelvényeit, s csaknem kizárólag szépirodalmi művek voltak forrásai. Könyvével tehát a művészet élménykeltő erejét kívánta a történelemtanítás szolgálatában állítani.

Hangyaszorgalommal és kiváló történelmi érzéssel dolgozott. Gondja volt arra is, hogy a jelentősebb korszakok, nagy egyéniségek sokoldalú megvilágítást kapja- nak. Pl. az országépítő nagy király, Szent István alakját 11 szemelvény jeleníti meg. Az egyes szemelvények nemcsak a regény legjellemzőbb részei, de eléggé bőségesek is, hogy a tanár teljes képet nyerjen a jelenetről vagy eseményről s módjában álljon az előzményeket növendékeivel ismertetni. Legtöbb helyen magyarázatot és értéke- lést is fűz az egyes szemelvényekhez.

A szerzőt igaz pedagógiai érzék vezette a válogatásban: általában jeles írók fémjelzett műveiből vette szemelvényeit, de *sok helyen bátor felelősségtudattal mel- lőzött igen jelentős írókat is*, mert pedagógiai szempontból nem voltak kifogástala- nok, míg felismerte a kevésbé neves írók igazgyöngyeit is és nem habozott a sze- melvények közé iktatni.

Az úttörő munka teljes méltánylása mellett ajánlatos volna a második kiadás- ban (gondolom hamarosan sor kerül rá) Mátyás király és az erdélyi fejedelemség korát több oldalú és bőségesebb szemelvényekkel élményíteni. Sőt kevésbé jelentős korszakokat — pl. Kún László korát stb. — is helyes volna egy-egy szemelvényben bemutatni. Néhány kiváló regényíró több szemelvényét is szívesen látnánk és külö- nösen meglep, hogy oly nagy nevű szerző, mint például br. Eötvös József, műveiből egyetlen szemelvény sem található. Célszerű volna a tartalomjegyzékben a szerzőt és művének címét is megjelölni,

Vicsay Lajos már számos értékes munkával gazdagította történelem pedagógiai irodalmunkat, most megjelent vaskos könyve is azt mutatja, hogy munkakedve kifogyhatatlan. Minden írását a legnagyobb figyelemmel kísérik és igen komoly nyereségünknek tekintjük.

Márton I.

Dr. Juhász Jenő: Magyar nyelvtani óratervek a polgári iskolák számára. II. rész; II. osztály. (Budapest, 1939. 72 l.)

Előljáróban azt írja a szerző: „Egyfelől a szókécsnek gyarapítására, másfelől a régi magyar életnek és a mai népszokásoknak apró képekben való megismertetése végett, de meg mivel az Utasítás is kívánatosnak tartja, szánunk rá nyelvtani óráink végén három-négy percet a szólások eredetének megbeszélésére.” Ezt az ismétlésre szánt 1—8. órára tervezi dr. Juhász Jenő, de ily részleteket egyebütt is gyakran világít meg értő gondossággal. A szólások magyarázata szinte állandó jellegzetessége az óraterveknek, — ez teszi vonzóbbá, élvezetesebbé az anyagot. Magyarorosságra szoktat és vezet; erre bőséges alkalmat talál, ebben kitűnő érzékű, fáradhatatlan útmutató. Mint óravázlatai első részében, úgy most sem törekedett magának a nyelvtani anyagnak jelentősebb megújítására: a szókécs gyarapodása módjainak és formáinak a tanulót jobban foglalkoztató szemléltetésére. Némelyik részben — szóösszetételek s az igenevek ismertetésében — nagy anyagot dolgoz fel. Nagyobb öntevékenységre, — a gyakorlati pedagógiában régebben is megközelített cselekvő foglalkoztatásra, önálló érdeklődésre, megfigyelésre — kevés lehetőséget adnak Juhász óravázlatai.

A számonkérésre néhány kérdést jelöl meg minden óravázlat elején. Ezek a kérdések nyelvtaniak, nincsenek vonatkozásban olvasmányokkal, fogalmazásokkal. Mindenesetre jó lett volna, ha mutatóba egy-egy számonkérés részleteiben is kidolgoz a szerző. Ugyancsak hasznos lett volna, ha egy-egy házi feladatot is megjelöl s a nyelvtani anyag helyesírási szempontú gyakorlására útmutatást ad. A számonkérés s a házi feladatok íratása célszerűbb módjának megteremtésével ma sokféleképpen próbálkoznak a gyakorlati pedagógusok. Kár, hogy Juhász a fontos problémát ezúttal megkerülte.

Az összetett mondatok tárgyalásánál sokhelyt kigyomláta az elfogadottá vált rosszat, kivetette az egyáltalán nem fontosat. Az alárendelt mondatok általános előkészítésében találón vezet rá, hogy a mellékmondatlalt történt kiegészítés stílári szempontból sokszor szerencsésebb a mondatrészi kibővítésnél. Kár, hogy az egyes mondatfajok tárgyalásában erre nem tér vissza s ezzel — vagy másegyébbel — nem iparkodik valamit adni a kissé sablonos meghatározásokhoz.

Summa summarum: a könyv bőséges értéket, anyagot hoz így is. Újítása, hogy sok teret ad a szólásmódok élvezetes magyarázatának. A szólásmagyarázatokért sokmindent feláldozott. A modern gyermekpszichológiával bensőségebb kapcsolatot ritkán keresett.

László István.

Terjék László: Nyelvtanunk-Helyesíráánk. Szeged, 1940. 128. o.

Terjék László könyve gyakorlati szükségleteket akar kielégíteni és ez az egész anyagbeosztásán meglátszik. Öntevékenységre akarja a tanulót sarkalni és ezt azzal mozdítja elő, hogy szemléletessé és kézzelfoghatóvá teszi a nyelvtan tényeit. A sok